

POPULIER BEDREIGD

Het gaat niet goed met de populier in Nederland. De aanplant is fors afgenomen. In het eerste deel van dit Bos en Hout Bericht beschrijven we wat er aan gedaan wordt om de aanplant van populier te stimuleren. In het tweede deel worden de belangrijkste resultaten beschreven van enquêtes onder kozijnen- en deurenfabrikanten en houtverduurzamers, waarin gevraagd is naar hun houtverbruik.

2000 nr. 5

S
B
H
STICHTING BOS EN HOUT

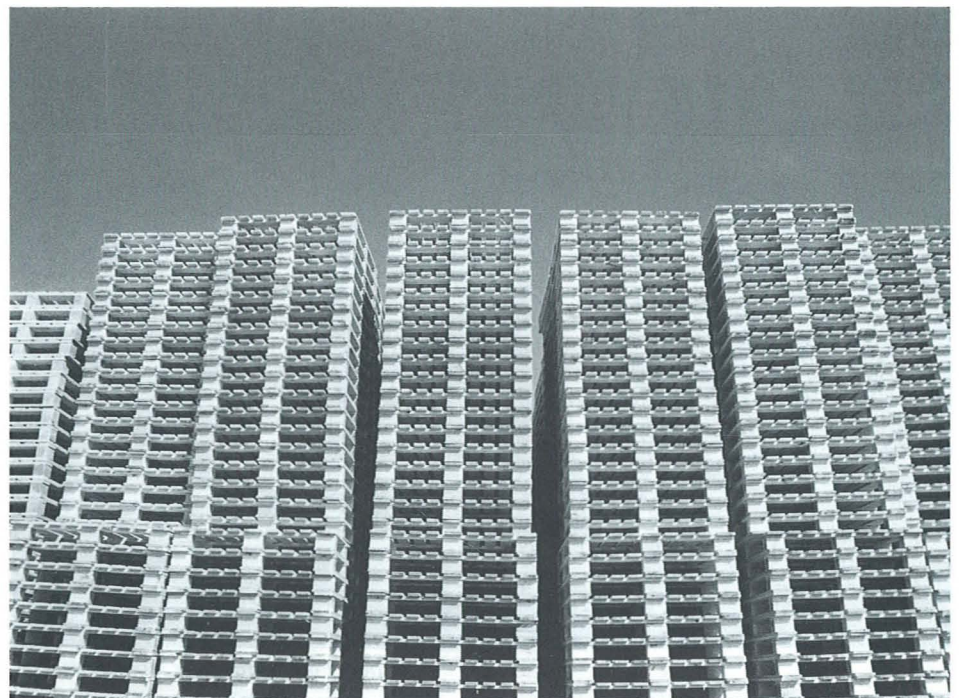
ACTIE VOOR DE POPULIER

Zal de voor Nederland kenmerkende populier uit ons landschap verdwijnen? Maken we straks geen klompen meer van inlands hout? Zo'n vaart zal het niet lopen, maar het gaat niet goed met de populier in Nederland. De aanplant is op een laagtepunt aangekomen, terwijl de populier nog steeds de belangrijkste houtsoort is voor de Nederlandse rondhoutverwerkende industrie. In 1998 was bijna 30% van al het in Nederland verwerkte rondhout populier. Houtkopers hebben steeds meer moeite om aan inlands populierenhout te komen, zeker als de kwaliteit een grote rol speelt. Er wordt steeds meer geïmporteerd. Maar ook

houtverwerkende industrie. Maar liefst 34 bedrijven, die populierenrondhout verwerken, verlenen hun medewerking aan de totstandkoming van het actieplan. Behalve het Ministerie van Economische zaken dragen ook tien bedrijven financieel bij.

Het probleem nader belicht

De Nederlandse Algemene Keuringsdienst van Boomkwekerijgewassen (NAKB) heeft van 1952 tot 1998 bijgehouden welke rassen in welke hoeveelheden van stekmateriaal door boomkwekers zijn besteld. In totaal zijn er de afgelopen 24 jaar ruim 13,7 miljoen populierenstekken door de NAKB geleverd. Uitgaande van het

Populier belangrijk voor emballage-industrie

in Duitsland en België neemt de aanplant van populier sterk af. Dit was voor Stichting Bos en Hout reden om bij houtverwerkende bedrijven aan de bel te trekken. Er wordt nu een "Actieplan populier" voorbereid, mét en vóór de

ras zijn naar schatting 12 miljoen stekken voor houtproductie gebruikt (euramericana, interamericana, trichocarpa) en bijna 2 miljoen stekken voor landschappelijke beplantingen (nigra en alba) (tabel 1). Door een aantal aannames te hanteren, zijn

Tabel 1 Verdeling van populierenstekken over de verschillende groepen populieren sinds 1975

Groep	Aantal stekken Populierenrassen	
Pop. Euramericana	9.189.000	Robusta, Agathe F, Spijk, Florence biondi, Dorskamp
Pop. Interamericana	2.389.000	Donk, Barn, Beaupré, Oxford, Unal
Pop. Nigra	1.513.000	Brandaris, Vereecken, Woltersen, Schoorldam, Loenen
Pop. Trichocarpa	303.000	Blom, Heimbürger, Fritz Pauley
Pop. Alba	263.000	Raket, Witte van Haamstede

de aantallen geleverd stekmateriaal om te rekenen naar de toekomstige beschikbaarheid van populierenhout. De resultaten zijn slechts indicatief, maar een algemene trend kan op deze manier goed zichtbaar worden gemaakt. Figuur 1 geeft een overzicht van de jaarlijkse beschikbaarheid van populierenhout in de komende 20 jaar (in m³ werkhout met schors). De vraag naar populierenhout is constant gesteld op het huidige niveau. De huidige beschikbaarheid van populierenhout (260.000 m³ per jaar) zal de komende 5 jaar teruglopen tot gemiddeld 225.000 m³ per jaar. De beschikbaarheid stijgt dan tot 2015 (gemiddeld 370.000 m³ per jaar). Daarna daalt de beschikbaarheid aanzienlijk, met een dieptepunt in 2019 met 63.000 m³.

Niet alleen in de hoeveelheid populierenhout, maar ook in de soortensamenstelling van het aanbod,

(Populus nigra) spelen in het huidige aanbod van populierenhout nog nauwelijks een rol van betekenis (4%), maar zullen de komende 10 jaar zo'n 15% van het aanbod gaan uitmaken. In de periode 2010-2014 verdwijnen ze echter weer vrijwel uit het sortiment. Gemiddeld is driekwart van het jaarlijkse aanbod van populierenhout in Nederland terug te voeren op 8 verschillende rassen.

De beschikbaarheid van populierenstekken

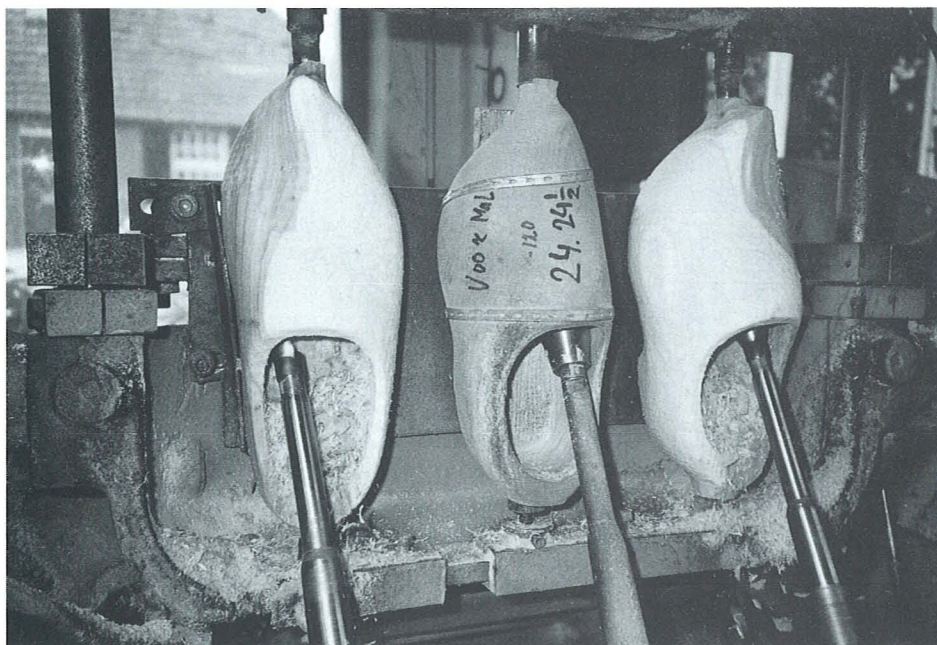
Tot voor kort mocht alleen de NAKB zogenaamde erkende moederplanten opzetten. De NAKB hield grote aantallen moederplanten aan van elk ras populieren en wilg. Kwekers konden jaarlijks virusvrij stekhout betrekken uit de vermeerderingstuin in Zeewolde. Met ingang van het seizoen 1997/1998 is dit veranderd. Sindsdien levert de NAKB uitsluitend uitgangsmateriaal op basis van 5-jarige productie- en leveringscontracten.

Ook het geteelde sortiment is ingekrompen. De contractkwekers hebben zich slechts gebonden aan die soorten, waarvoor ze, gelet op eigen ervaringen en op een analyse van de markt, de beste afzetkansen zagen. De genetische basis voor de populierenteelt wordt dus steeds smaller.

Aanbod en vraag

De jaarlijkse verwerking van populierenhout schommelt dusdanig, dat er geen duidelijke trend waarneembaar is. Het merendeel van het inlands populierenhout wordt verzaagd voor de emballage-industrie (56%). Er zijn op dit moment geen tekenen dat de vraag in deze sector drastisch zal veranderen. De kartonindustrie verbruikt 32% van het inlands populierenhout. Het verbruik is de afgelopen jaren gestegen en het ziet er naar uit dat dit nog een tijdje door zal gaan. Het rondhoutverbruik in de klompensector (12%) is de laatste jaren enigszins gestegen, maar dit speelt slechts een beperkte rol in de totale populierenverwerking. Het is niet waarschijnlijk dat de productie sterk zal veranderen.

De verwerking van inlands populierenhout zal in de nabije toekomst dus eerder stijgen dan dalen. Zelfs als we er vanuit gaan dat het huidige verwerkingsniveau gehandhaafd blijft op 307.000 m³, zal het aanbod van inlands populierenhout tot 2004 onder de vraag liggen (figuur 1). In de periode tot 2015 ligt het gemiddelde aanbod hoger dan de vraag. Daarna daalt

Populier belangrijk voor klompemakers

zullen verschuivingen optreden. Het aanbod van "ouderwetse" rassen zal afnemen. Het aanbod van Flevo, Oxford, Androscoggin, Geneva en Gelrica neemt af van 28% naar 14% in 2010 en zal rond 2015 vrijwel verdwenen zijn. Het aandeel Robusta blijft min of meer constant (variërend van 26-45%). Zwarte populieren

Ook mogen contractkwekers vanaf die tijd zelf erkende moederplanten opzetten. De stekken van deze moederplanten hebben echter niet de virusvrije status. De veranderingen hebben er toe geleid dat er zich minder kwekers op de teelt van populier zijn gaan richten. In 1998 konden elf kwekers nog populierenstekken leveren.

Merendeel van hout verduurzaamd voor tuinsector

de beschikbaarheid aanzienlijk onder de verwachte vraag. Door het overaanbod van de voorgaande jaren door te schuiven, kan het gat voor een deel worden opgevangen. Maar als het huidige plantniveau een

tijdlang wordt gecontinueerd, zullen er grote structurele tekorten ontstaan.

Actieplan populier

Stichting Bos en Hout heeft dit voorjaar een inventarisatie uitgevoerd naar de redenen waarom de aanplant van populier zo sterk is teruggelopen. Hieruit is gebleken dat er talloze redenen zijn, waaronder:

- * Populier vormt snel dode takken. Omdat dit gevaar met zich mee brengt voor weggebruikers is onderhoud (snoeien) noodzakelijk.

- * Schadelijke opdrukken van het asfalt door de wortels.

- * Populier groeit te snel, dus eerder oogsten en meer takafval dan bij langzamer groeiende soorten. Dat is bij weg- en landschappelijke beplantingen een nadeel en levert vaak een negatieve exploitatie op.

- * Tegenvallende opbrengsten.

- * Minder duurzame karakter (imago).

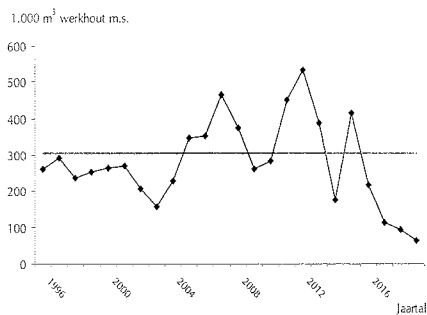
Populier wordt daarom steeds vaker vervangen door duurzamere soorten (eik, es, linde).

- * Niet inheems.

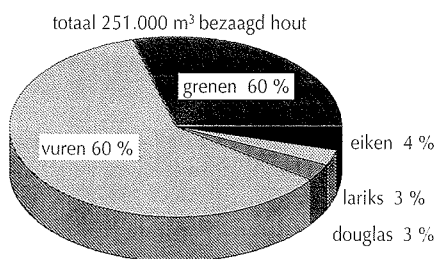
Op basis van deze informatie is vervolgens een workshop georganiseerd, waarin met betrokken organisaties een start is gemaakt met het opstellen van het actieplan. Het actieplan moet concrete, uitvoerbare acties bevatten om de aanplant van populier te stimuleren. Dit zal niet eenvoudig zijn.

Hopelijk kan het kenmerkende populierenlandschap in Nederland behouden blijven en kunnen we

Figuur 1
Jaarlijkse vraag en aanbod van populierenhout in de komende 20 jaar (in m³ werkhout met schors).

Figuur 2
Verduurzaming bezaagd hout per houtsoort - 1998

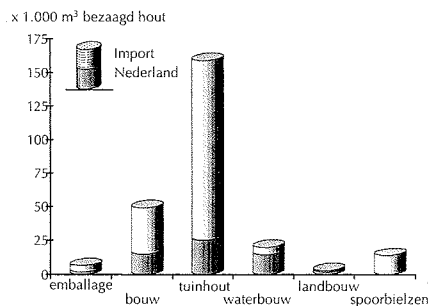

bijvoorbeeld jaarlijks meer dan 1 miljoen draagklompen blijven produceren van inlands hout. De persaadacht die het onderwerp in de tussentijd heeft gehad is in ieder geval een behoorlijke duw in de rug. Zo hebben naar schatting zo'n 50 regionale en landelijke kranten artikelen aan de populier gewijd, is er minstens vier maal een radioreportage aan gewijd (o.a. EO, VPRO en BBC World) en is het bijvoorbeeld op TV geweest bij Nova en RTL5. Ook veel regionale radio- en TVzenders hebben zich niet onbetuigd gelaten. Veel populierenverwerkers, m.n. klompenmakers, zijn ondertussen benaderd voor een interview. Er lijkt dan ook een sfeer te zijn ontstaan om daadwerkelijk iets te gaan doen om de aanplant van populier te stimuleren. De verwachting is dat het Actieplan Populier aan het eind van het jaar zal worden afgerond. En dan nog de uitvoering natuurlijk!

HOUTVERBRUIK SECUNDAIRE HOUTINDUSTRIE

Stichting Bos en Hout verzamelt en produceert van oudsher veel statistieken op het gebied van bos en hout, met name over bossen en primaire houtverwerking. Elke keer blijkt echter weer dat de statistieken 'verderop' in de keten vaak ontbreken of op zijn best schattingen betreft. Dit kan worden verklaard doordat het verkrijgen van betrouwbare informatie over secundaire houtverwerking niet eenvoudig

Figuur 3
Bestemming en herkomst van in Nederland verduurzaamd hout -1998

Figuur 4
Bedrijfs-grootte houtverduurzamende bedrijven -1998

Verbruiksklasse (in m ³ bezaagd hout)	Aantal verduurzamers vacuüm-druk	Totaalverbruik (m ³ bezaagd hout)	Gemiddeld verbruik per bedrijf (m ³ gezaagd hout)
0 - 999	4	1.780	445
1.000 - 4.999	7	13.600	1.943
5.000 - 9.999	3	21.500	7.167
10.000 - 19.999	9	122.980	13.664
> 20.000	3	91.000	30.333

is en veel tijd kost. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) houdt weliswaar productiestatistieken bij voor ondermeer de houtindustrie, maar hiermee kan geen inzicht worden verkregen in de afzonderlijke sectoren. Hetzelfde geldt voor de im- en exportstatistieken van het CBS. Veel bedrijven en organisaties hebben toch behoefte aan betrouwbare markt-informatie over de (secundaire) houtverwerkende industrie voor marktstudies, convenanten met overheid over afvalreductie/energiebesparing/efficiencyverhoging, beleidsvoorbereiding en evaluatie, haalbaarheidstudies, etc. Daarom heeft Stichting Bos en Hout in 1998 voorgesteld om binnen haar werkplan elk jaar het houtgebruik in twee sectoren te meten door een schriftelijke enquête. In 1999 zijn de verduurzaming- en deurensector geënquêteerd en in 2000 de kozijnen- en papiersector. In dit rapport worden de uitkomsten van de enquêtes in eerste drie sectoren beschreven.

Verduurzamingssector

Alle 29 leden van de Vereniging van Houtimpregneerinstellingen in Nederland (VHN) is gevraagd naar de verduurzaming van bezaagd hout. De verduurzaming van rondhout wordt namelijk elk jaar gevraagd in de zogenaamde BIS-enquête (Bos en Hout Bericht 4). In totaal hebben 26 verduurzamers de enquête ingevuld (90%). Deze bedrijven hebben in 1998 251.000 m³ bezaagd hout verduurzaamd. Verreweg de belangrijkste houtsoorten zijn vuren (150.000 m³) en grenen (72.000 m³), gevolgd door lariks, douglas en eik (figuur 2). Eik wordt verduurzaamd voor spoorbielzen. Van het totale gebruik van bezaagd hout is 23% afkomstig van Nederlandse zagerijen en dus waarschijnlijk voor een belangrijk deel uit het Nederlandse bos. Het merendeel van het in Nederland verduurzaamde hout vindt zijn weg naar de tuinsector (159.000 m³) (figuur 3). Het merendeel van dit hout is afkomstig van buitenlandse zagerijen (en dus uit buitenlandse bossen) (84%). Ook de bouw is een grote afnemer van verduurzaamd hout (49.000 m³). Opvallend is dat voor de

waterbouw relatief veel hout afkomstig is van Nederlandse zagerijen (73%). Het eikenhout voor de productie van spoorbielzen komt daarentegen allemaal uit het buitenland.

Meer dan de helft van de bedrijven verduurzaamt minder dan 5.000 m³ (figuur 4). De drie grootste bedrijven produceren samen meer dan een derde van de totale productie van verduurzaamd (bezaagd) hout.

Deurensector

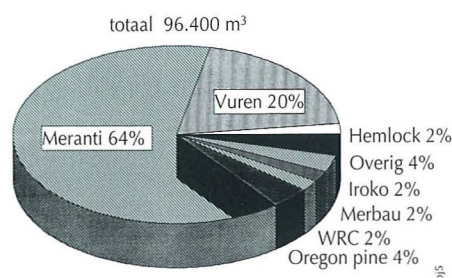
Voor dit onderzoek zijn 21 deurenfabrikanten geënquêteerd. Deze lijst is opgesteld met behulp van de Vereniging van Deurenfabrikanten, Federatie Nederlandse Deurenindustrie (FND) en Stichting Garantie Deuren (GND). Uiteindelijk hebben zeven bedrijven de enquête ingevuld (33%).

In totaal is voor de productie van 925.000 deuren (725.000 binnendeuren en 200.000 buitendeuren) door de respondenten bijna 15.000 m³ massief gezaagd hout en 1,2 miljoen m² plaatmateriaal gebruikt. Op basis van een schatting van het totaal aantal geproduceerde deuren in Nederland en het houtvolume per type deur ligt het totale houtverbruik van de deurensector op ongeveer 56.000 m³. Hiervan is 18.000 m³ voor vlakke deuren en 38.000 m³ voor massieve deuren.

De belangrijkste soorten voor de massieve deuren zijn merbau en meranti. Ook hemlock, lariks, vuren en oregon pine zijn

Figuur 5

Houtverbruik voor kozijnenbouw per houtsoort -1999

geschikt voor de productie van massieve deuren. Echter in het algemeen vergen de naaldhoutsoorten meer zorg op het gebied van uitvoering en afwerking, omdat deze houtsoorten van nature een lagere duurzaamheid hebben.

Omdat het hout van het frame van een vlakke, opgebouwde binnendeur niet direct aan het buitenklimaat wordt blootgesteld kan bij de productie van vlakke, opgebouwde deuren volstaan worden met houtsoorten die van nature minder duurzaam zijn. Vuren is de meest gebruikte grondstof voor de vlakke, opgebouwde deuren. Ook abachi wordt veel toegepast voor dergelijke deuren. Tabel 2 geeft een overzicht van het houtverbruik door deurenfabrikanten naar soort. In tabel 3 zijn

Tabel 2 Houtverbruik voor deurenbouw per houtsoort -1999

Houtsoort	Gebruikspercentage
Vuren	60
Meranti	22
Hemlock	10
Merbau	8

Tabel 3 Bedrijfs grootte kozijnenfabrikanten -1999

Productieomvang (in stuks)	Aantal bedrijven
< 30.000	2
30.001 - 100.000	2
100.001 - 500.000	2
> 500.000	1

de deurenfabrikanten die de enquête hebben ingevuld ingedeeld naar bedrijfs grootte.

Kozijnensector

Alle 196 kozijnenfabrikanten die zijn aangesloten bij de Nederlandse Bond van Timmerfabrikanten (NBVT) zijn geënquêteerd. In totaal hebben 105 bedrijven de enquête ingevuld (54%). Deze bedrijven hebben in 1999 in totaal 96.400 m³ gezaagd hout gebruikt voor de productie van kozijnen. Meranti en vuren

Figuur 6

Bedrijfs grootte kozijnenfabrikanten -1999

Verbruiksklasse (in m ³)	Aantal kozijnenfabrikanten	Totaalverbruik (m ³)	Aantal gebruikte houtsoorten
0 - 249	25	3.500	3.3
250 - 499	27	8.900	3.3
500 - 999	19	12.200	3.3
1000 - 2.499	27	38.600	3.3
> 2500	7	33.200	3.3

hebben verreweg het grootste marktaandeel, maar er zijn vele alternatieven, zowel in naaldhout als loofhout. De respondenten hebben 72% loofhout en 28% naaldhout gebruikt voor de productie van kozijnen. Meranti heeft verreweg het grootste marktaandeel met 61.400 m³ (64%) (figuur 5). De tropische loofhoutsoorten iroko en merbau waren tezamen goed voor 4.900 m³. Verder hebben de kozijnenmakers aangegeven 3.700 m³ overige houtsoorten gebruikt te hebben voor de productie van kozijnen.

Het betrof dan met name loofhout: mahonie (1.300 m³), robinia (300 m³), sapupira (300 m³) en verder wat bintangor (100 m³), eik (72 m³), beuk (68 m³) en een paar m³ teak, grenen en kastanje.

Vuren is de meest gebruikte naaldhoutsoort met 19.100 m³ (20%). Van de naaldhoutsoorten hemlock en Oregon pine en western red cedar is gezamenlijk 7.300 m³ gebruikt.

Ongeveer de helft van de kozijnenfabrikanten die de enquête heeft ingevuld verbruikt minder dan 500 m³ per jaar voor de productie van kozijnen (figuur 6). Opvallend is dat de middelgrote bedrijven de meeste houtsoorten gebruiken, terwijl het zijn vaak de kleine bedrijven zijn die op de 'specialiteitenmarkt' opereren.

Ir. P.A.G. Jansen

© Stichting Bos en Hout - ISSN: 1382-1113

SBH STICHTING BOS EN HOUT

Stichting Bos en Hout
Bosrandweg 5
Postbus 253,
6700 AG Wageningen
tel.: 0317 - 424666
fax: 0317 - 410247
e-mail: mail@sbh.nl
www.sbh.nl